

עלון דו שבועי מס' 28 • פרשת עקב • יח' אב תשס"ט

זמני השבת: ירושלים 18:50-20:09 תל אביב: 19:12-20:11 חיפה 19:03-20:12

הרב חיים סבתו

'ולעובדו בכל לבבכם'

בפרשתנו מדבר משה רבנו רבות בשבחה של ארץ ישראל, באוזני העם העומד להיכנס אליה. הוא מציג אותה כארץ זבת חלב ודבש, ארץ שנשתבחה בשבעת המינים, ארץ שלא יחסר כל בה. בתוך דבריו מצינו פרשה זו:

כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְּאָרֶץ מִצְרַיִם הִיא אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִיָּתָּ בְּרִגְלֶךָ כְּגֹן הַיָּרֵק. וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אָרֶץ הָרִים וּבְקָעוֹת לְמִטְרַת הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתָּה מֵיָּם. אָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ דִּרְשׁ אֶתָּה תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱ-לֹהֶיךָ בְּהַ מְרִשִׁית הַשָּׂנֶה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה. (דברים יא, י"ב)

ותמוה, לכאורה נראה שהשוואה לארץ מצרים מוציאה את ארץ ישראל כאשר ידה על התחתונה. כשבני ישראל שבחו את מה שאכלו בארץ מצרים, והשוו אותה לארץ ישראל מתוך כוונה להמעיט בערכה של ארץ ישראל, היה זה מעין מרד בכוונת ה' להכניסם אל ארץ טובה ורחבה, ואף ביטוי של כפיות טובה שממנה הזהיר משה רבנו פעמים רבות. אם כן, מדוע כאן משה משווה את ארץ ישראל למצרים, השוואה שלא נראה שהיא לטובתה של הארץ?

כותב רש"י (שם):

לא כארץ מצרים היא - אלא טובה הימנה. ונאמרה הבטחה זו לישראל ביציאתם ממצרים, שהיו אומרים, שמא לא נבוא אל ארץ טובה ויפה כזו. אשר יצאתם משם - אפילו ארץ רעמסס [ארץ גושן] אשר ישבתם בה, והיא במיטב ארץ מצרים, שנאמר 'במיטב הארץ' (בראשית מז, ו), אף היא אינה כארץ ישראל. והשקית ברגלך - ארץ מצרים היתה צריכה להביא מים מנילוס ברגלך, ולהשקותה צריך אתה לנדוד משנתך ולעמול, והנמוך שותה ולא הגבוה, ואתה מעלה המים מן הנמוך לגבוה. אבל זו למטר השמים תשתה מים - אתה ישן על מיטתך, והקדוש ברוך הוא משקה נמוך וגובה, גלוי ושאינו גלוי, כאחת.

הרמב"ן (שם) לא מקבל שפשט המקרא מציג שארץ של גידולי שלחין פחות טובה משל גידולי בעל, כי בכל מקום מצינו את ההפך מכך. לכן מפרש הרמב"ן שאין כאן שבח לארץ ישראל, אלא שמה מתאר את הארץ לא בשבחה ולא בגנותה, אלא על דרך של אזהרה לישראל לשמירת מצוות ה':

שאמר להם: ושמרתם את כל המצווה וירשתם ארץ זבת חלב ודבש, כי ה' יתן מטר ארצכם בעתו והארץ תתן יבולה, אבל דעו לכם שאינה כארץ מצרים להשקות אותה ברגל מן היאורים ומן האגמים כגן הירק, רק היא ארץ הרים ובקעות, למטר השמים תשתה מים לא בעניין אחר, וצריכה שידרוש ה' אותה תמיד במטר, כי היא ארץ צמאה מאוד וצריכה מטר כל השנה, ואם תעברו על רצון ה' ולא ידרוש אותה בגשמי רצון הנה היא רעה מאוד, לא תיזרע ולא תצמיח ולא יעלה בה כל עשב בהריה. ויחזור ויפרש כל זה בפרשה השנייה, כי אם שמוע תשמעו אל מצוותי ונתתי מטר ארצכם בעתו, יורה ומלקוש תמיד, ואם לא תשמעו ועצר את השמים וגו' ואבדתם מהרה ברעב מעל הארץ הטובה, שלא תוכלו לחיות בה בלא מטר.

אולי אפשר לומר עוד, על דרך הרמב"ן, שאף זה הוא שבחה של הארץ הטובה, שתלויה היא תמיד בחסדי ה' ולפיכך ניכרת בה ההשגחה יותר מארץ מצרים, לפי שיושביה עיניהם תלויות תמיד למרום, שירד המטר בעתו. הצורך בגשמים והתלות בחסדי שמים מביאים את יושביה להתפלל, והתפילה מביאה אותם לקרבת א-לוהים. נמצא שהיות הארץ תלויה בחסדי שמים - ברכה היא, שמונעת מן האדם את ההרגשה של ביטחון עצמי, בחינת 'כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה'. מה שאין כן יושבי ארץ מצרים, שמזונם מצוי מן הנהר ואינם זקוקים לחסדי שמים, יכולים הם לטעות ולבטוח ביאורם ולא להתפלל אל ה', ואכן כך מצינו בנביא על מצרים: **אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאֹרֵי נַאֲנִי עֲשִׂיתָנִי**. (יחזקאל כט, ג)

וכן מצינו שכאשר קילל המקום את הנחש אמר לו שעפר יהא מאכלו. והקשו: והלוא אם כן ברכה היא זו ולא קללה, שמזונו מצוי בכל מקום בלא טרחה. ופירשו שיש כאן קללה, שדווקא מפני שמזונו פחות ומצוי אין לה צורך בו ובתפילתו. התלות המתמדת של האדם הזקוק למזון בחסדי שמים היא המביאה לתפילה, ואילו מי שמזונו מצוי מתרחק מה'.

רבנו בחיי בפירושו לבראשית כותב, שטועים מי שסוברים שהתפילה באה כדי להשלים את חסרונותיו של האדם, אלא ההפך הוא הנכון. מטרת התפילה היא להביא את האדם לקרבת א-לוהים, והחסרונות אינם אלא המניעים המביאים את האדם להתפלל, כיוון שמרגיש הוא תלות בבוראו. הוא מדייק זאת מן הכתוב: **וַיַּעֲתֶר יַצְחָק לֵה' לְנִכְח אִשְׁתּוֹ כִּי עֵקֶרָה הִיא**. (בראשית כה, כא)

אין כתוב שם ותהי אשתו עקרה, ויעתר יצחק לה', אלא להיפך! לפי שאין התפילה אמצעי בלבד לפקידת אשתו אלא שהיא מטרה - להגיע לקרבת א-לוהים, והיות אשתו עקרה הוא האמצעי המביא לתפילה. את מצוות תפילה למד הרמב"ם מפרשתנו (תענית ב, א):

לאהבה את ה' א-להיכם ולעבדו בכל לבבכם, איזו היא עבודה שהיא בלב - הוי אומר זו תפלה.

אנו מוצאים כאן שעיקר העבודה בתפילה הוא בלב, וכבר כתבו שהכוונה בתפילה אינה ככוונה בשאר מצוות אלא היא עיקרה של תפילה. אף על פי כן הסדירו לנו רבותינו נוסח וציוו אותנו לאומרו בפינו. אמנם, עיקרה של התפילה הוא עצם העמידה לפני ה' והרגשת התלות בו כעבד לפני רבו, והיא עבודה שבלב, אבל האמירה בשפתיים היא המביאה את המחשבה הגולמית לכלל ביטוי ובירור. גם במצוות התשובה אנו מוצאים שאף על פי שעיקרה היא ההודיה בחטא והחרטה שבלב והקבלה לעתיד, המצווה היא להוציא בשפתיו מה שגמר בלבו. וכך כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (ב, ב):

מה היא התשובה? הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד...

ואף על פי כן כתב שם:

וצריך להתוודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו.

אנו רואים אפוא שלמרות שהתפילה והתשובה חובות הלבבות הן - ציוותה תורה שאדם יביא אותן לידי ביטוי בשפתיו, כי הדיבור מבהיר את כוונת הלב. לכן אף על פי שהתפילה עבודת הלב היא, ועיקרה העמידה לפני ה' והתלות בו, מצוותה היא שיוציאנה בשפתיו.

ארץ ישראל מיוחדת היא לתפילה, שהרי שם מקום העבודה, היא המקום שעומדים בו לפני ה'. המתפלל בכל מקום בעולם מכוון את תפילתו לארץ ישראל, כפי שאמר שלמה בתפילתו:

והתפללו אליך דרך ארצם. (מל"א ח, מח)

הארץ מעצם טבעה נתונה תמיד להשגחת ה', ולפיכך גם החקלאות בה בנויה כך שהיא תלויה תמיד בה'. אין היא כארץ מצרים, אלא 'למטר השמים תשתה מים', ולכן 'תמיד עיני ה'... בה'. ארץ ישראל היא מקור התפילה והעבודה. ●

הרב נעם בלזם פרנסה – זה לא מה שחשבת!

דומה שכבר דשנו בהלכה זאת והפכנו בה, שהרי לכך חונכנו. כוונתי לדברי הרמב"ם בפרק שלישי מהלכות תלמוד תורה. בתחילת הפרק, מזרז רבינו את הקורא שלא להפוך את לימוד התורה כ"קרום לחפור בה". וכך כותב רבינו בהלכה י:

כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה, הרי זה חילל את השם וביזה את התורה וכיבה מאור הדת וגרם רעה לעצמו ונטל חייו מן העולם הבא, לפי שאסור ליהנות מדברי תורה בעולם הזה. אמרו חכמים: כל הנהנה מדברי תורה - נטל חייו מן העולם... וכל תורה שאין עמה מלאכה - סופה בטילה וגוררת עון. וסוף אדם זה שיהא מלסטם את הבריות.

כלומר, לתורה מעמד מיוחד מפאת חשיבותה העצומה. והמשתמש בלימוד התורה לצרכיו האישיים, הכלכליים, פוגע במעמד זה, והופך אותה למקצוע ככל המקצועות. משום כך מכבה הוא את מאור הדת וגורם רעה לעצמו. זאת ועוד, מוסיף רבינו, מי שסומך על לימוד התורה, עלול להגיע בסופו להיות ליסטים, משלא ימצא כדי פרנסתו.

אך רבינו לא מסתפק בכך. ובהלכה יא כותב הוא את הדברים הבאים:

מעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו, ומדת חסידים הראשונים היא. ובזה זוכה לכל כבוד וטובה שבעולם הזה ולעולם הבא, שנאמר: 'גיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך'. 'אשריך' - בעולם הזה, 'וטוב לך' - לעולם הבא שכולו טוב.

ולכאורה, מה הוסיף לנו כאן רבינו? והלא בהלכה הקודמת כבר זירז את האדם לעסוק במלאכה, וכי יש צורך לכתוב דברי חיזוק נוספים? ודברי רבינו נראים מיותרים!

עוד נשוב לבירור דברי הרמב"ם, אך ברשותכם, הבה ונעבור לענין מפרשת השבוע. אחד מששת הפסוקים הקשים ביותר להבנה בדרך הנהגתו של הקב"ה נאמר בפרשתנו (ח, ב):

וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתָּ ה' אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן עֲנִיֶּךָ לְנִסְיָתְךָ לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצֻּוֹתָיו אִם לֹא.

מה פשר ענין הנסיון? והלא הקב"ה יודע היטב את נסתרות ליבנו. אם כן, למה לו לסבב את עם ישראל במשך ארבעים שנה במדבר? כל זאת כדי לדעת מה יש בלב כל אחד?! והלא ממילא כבר יודע זאת ואין לו צורך בארבעים שנה!

שאלה זאת עוררה רבים מפרשנינו, ודחקה אותם לתשובות מעניינות אשר מוציאות בעל כרחך את המקרא מידי פשוטו. הרמב"ם בספרו מורה הנבוכים (ג, כד) מקדים ואומר דברים נחרצים:

ענין הנסיון גם כן מסופק מאד והוא הגדול שבמסופקי התורה, והתורה זכרה אותו בששה מקומות כמו שאבאר בזה הפרק. ואמנם מה שהוא מפורסם לבני אדם מענין הנסיון והוא שיביא השם מכות ומקרים באיש מבלתי שיקדם לו חטא כדי להרבות שכרו, זאת פינה לא הוזכרה בתורה בלשון מבואר כלל...

אבל פינת התורה הפך זה הדעת, הוא אמרו יתעלה 'אל אמונה ואין עול', ולא כל החכמים גם כן רואים זה הדעת ההמוני, שהם כבר אמרו: אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון. וזה הדעת הוא אשר צריך שיאמינהו כל בן תורה בעל שכל, לא שייחס העול לשם חלילה לו ממנו, עד שיאמן נקוי ראובן מהעול ושלמותו ושלא התחייב מה שחל עליו.

ולאחר מכן הוא מסביר על פי שיטתו מהו פירוש הנסיון בפרשתנו:

יהיה ענין לנסותך להרגילך, מאמרו: 'לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ וגו' . כאלו הוא אומר שהוא יתעלה הקדים להרגילכם הטורח במדבר, להרבות טובתכם כשתכנסו לארץ. וזה אמת, כי היציאה מן הטורח אל המנוחה, יותר ערבה מההתמדה על המנוחה. וידוע שלולא טורחם ועמלם במדבר, לא היו יכולין לכבוש הארץ ולא להלחם ביושביה. הנה אמרה התורה זה: 'כי אמר אלהים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה, ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף וחמשים עלו בני ישראל', כי המנוחה תסיר הגבורה, וצוק הפרנסה והעמל יתנו הגבורה, והיא הטובה אשר באה בזה הענין באחריתם...

תחילה מבאר רבינו שלמילה נסיון פירוש נוסף בשפה העברית: נסיון = הרגל. הקב"ה איננו בוחן אותנו, אלא מרגיל אותנו. יש צורך לשים את עם ישראל בתוך סידרת אימונים מפרכת, שהרי בבואם לארץ יהיו צריכים להלחם עם אויב. עם של עבדים, כפי שהיה עם ישראל עם צאתם ממצרים, אינו מסוגל לכך. לפיכך סיבב אותם הקב"ה בארץ ציה במשך ארבעים שנה כדי שיקבלו את העוז והכח להתמודד עם הצפוי להם בארץ המובטחת.

נמצא שאין הקב"ה בא לבחון את העם בסיבוב המדבר, אלא לאמן את העם ולסגלם לקראת בואם אל ארצם.

והנה, יש דייק היטב בדברי רבינו: "וצוק הפרנסה והעמל - יתנו הגבורה, והיא הטובה אשר באה בזה הענין באחריתם". על פי דבריו אלה של רבינו נוכל לשוב לשאלה בה פתחנו. שאלנו: מה מוסיף רבינו כשקובע שמעלה גדולה היא למי שמתפרנס ממעשה ידיו, וכיצד זוכה בכך לשכר של עולם הבא? כדי להסביר את הדברים, נתבונן בשתי הלכות אחרות המובאות באותו הפרק (הלכות תלמוד תורה ג, ו; יב):

מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת... אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה.

כעת, ייעשו דברי רבינו כמין חומר. אם יחשוב החושב שיוכל האדם לזכות בכתרה של תורה מתוך עידון, מתוך עושר וכבוד - טעות בידו! דברי תורה מתקיימים רק במי שמתאמץ, רק במי שמוכן לצער את גופו, ולהקריב לשם כך. במילים אחרות, ישנה תכונה חשובה ביותר, שאותה חייב האדם לאמץ, שאותה חייב האדם לרכוש על מנת שיוכל לזכות בכתרה של תורה, והיא - **כח סבל**. זאת משום שהאדם צריך להיות מרוכז בתורה, "לא יסיח דעתו לדברים אחרים" כדברי רבינו, הן מצד רוחבה של התורה והיקף החומר שבה, והן מפאת עומקה והקושי האמיתי להבין את הדברים. אך אם גופו של האדם מושך אותו לכיוון תאוותיו, הלא לא יוכל ליישם הוראה זאת.

וכיצד יוכל האדם לרכוש תכונה זאת? לפי דברי רבינו במורה הנבוכים התשובה פשוטה: "וצוק הפרנסה והעמל - יתנו הגבורה, והיא הטובה אשר באה בזה הענין באחריתם". הפרנסה והעמל מכינים את נפשו של האדם ובונים בתוכו את תכונת כח הסבל שהיא כל כך חשובה ללימוד התורה ולקיומה.

והאתגר גדול עולה מדברי רבינו. הפרנסה היא הדרך הראשית על ידה יוכל האדם לרכוש את כח הסבל הדרוש ללימוד התורה. דוקא אלו העמלים לפרנסתם - זוכים לתכונות הנפש המתאימות, זוכים לכח הסבל שדורשת התורה. ודוקא מתוך כך עולה האתגר הגדול, להניח את הפרנסה בסדר העדיפות הנכון, לא כמטרה בפני עצמה, אלא כאמצעי להשיג את התכונות הנדרשות ללימוד התורה, ולהשתמש בכך זה לשם

● לימוד התורה.

הרב נעם בלזם, מחזור יג', מתגורר במעלה אדומים, לשעבר ראש כולל תורה מציון בשיקגו, עוסק במחשבים.

ושנא את הרבנות!?

פירושה של המילה 'רבנות' בלשון ימינו הוא "מוסד או ארגון גג של רבנים המספק שירותי דת לקהילה או לגוף כלשהו" או "מעמדו של הרב, תפקידו ומשרתו" (על פי מילון 'רב מילים'). אין צורך לומר שפירושה של המילה 'רבנות' במשנה "שמעיה אומר אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות ואל תתודע לרשות" (אבות א, י), שונה.

בלשון המקרא ובלשון חז"ל 'רב', ו'רבנות' שנגזרת ממנו, מורים על גדלות ושררה לא דווקא במסגרת החיים הדתיים.

בלשון המקרא 'רב' כתפקיד הוא 'שר' וכך עולה מהפסוקים הבאים: "וַיִּשְׁלַח בְּבוֹרְאָדָן רַב טַבָּחִים וַיְבֹשְׁזוּן רַב סָרִיס וַיְגַרְגַל שָׂר אֶצֶר רַב מִג וְכָל רַבֵּי מֶלֶךְ בְּבֶל" (ירמיהו לט, יג); "וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּא יִשְׁמַעֵאל בֶּן נַתְנִיָּה בֶן אֱלִישָׁמַע מִזֵּרַע הַמְּלוּכָה וְרַבֵּי הַמֶּלֶךְ וְעֶשְׂרֵה אַנְשִׁים אֹתוֹ אֶל גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם הַמְצַפְתָּה" (ירמיהו מא, א).

כך יתבאר גם פסוק נוסף: "וְהִשְׁתִּיָּה כְדַת אֵין אִינֶס פִּי כֵן יִסַּד הַמֶּלֶךְ עַל כָּל רַב בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹת כְּרָצוֹן אִישׁ וְאִישׁ" (אסתר א, ח), ואכן רש"י מפרש: "על כל שרי הסעודה שר האופים ושר הטבחים ושר המשקים".

בלשון חז"ל כינוי השררה 'רב' החל להיות מופנה כלפי כל אדם בתפקיד רם, כגון מורה או אדון, למשל "מה שקנה עבד קנה רבו" (פסחים פח, ב, ועוד), וכך גם חכמי התורה כונו 'רב', 'רבן' או 'רבי'. התרחבות זו של המשמעות יצרה לעיתים ספק - נאמן הצייד לומר עוף זה טהור מסר לי רבי... בעי ר' זירא רבו חכם או רבו צייד?" (חולין סג, ב).

נשוב למשנה שהצגנו בפתיחה. לפי דברינו מובן שהמילה 'רבנות' מתפרשת בה כ'שררה'. כך תובן הסמיכות למשפט "ואל תתודע לרשות", וכך היא מתפרשת באבות דרבי נתן: "ושנא את הרבנות - שלא יבקש אדם גדולה לעצמו אלא אם כן

גדלוהו אחרים" (אבות דרבי נתן, נוסחא ב', פרק כ"ב).

בלשון ימינו המילה 'רב' מופנית בעיקר למנהיגים בעולם הדתי, אך יש מקרים שבו היא מופנית כלפי בעל תפקיד רם שלא בתחום הדתי. כך 'רב אלוף' בכיר מ'אלוף' 'רב סרן' בכיר מ'סרן' וכדומה.

נסיים בסיפור ידוע שמופיע בגמרא, ומדגים יפה את המשמעות הרחבה של 'רב'. ריש לקיש היה, כידוע, מנהיג שודדים שהפך לחכם לאחר מפגש עם רבי יוחנן, וכך מסופר על ויכוח ביניהם בהלכה שגלש מעט: "הסייף והסכין והפגיון והרומח ומגל יד ומגל קציר מאימתי מקבלין טומאה? משעת גמר מלאכתן. ומאימתי גמר מלאכתן? רבי יוחנן אומר: משיצרפם בכבשן, ריש לקיש אומר: משיצחצחן במים. אמר ליה [רבי יוחנן לריש לקיש]: 'לסטאה בלסטיותיה ידע' [שודד בקיא בתחום השוד (כלי נשק)] אמר ליה: 'ומאי אהנת לי? התם רבי קרו לי, הכא רבי קרו לי' [מה הועלת לי (שהחזרתני בתשובה)? שם (כשהייתי שודד) קראו לי רבי וכאן קוראים לי רבי]" (בבא מציעא פד, א).

מזל טוב למעיין ויואל גיל (כז') לרגל לידת בתם הבכורה

מזל טוב לתחיה ולאסף שחם (כו') לרגל לידת בתם

שלל ברכות ליעל ושמעון מושקאט (כד') לרגל לידת הבן

איחולים לבבים לרעות ועידן איגרא (כח') לרגל לידת בנם הראל.

הרב אלי רייף יום השישי

אילו אורח מוכב אחר היה מבקש לתאם זמן לביקור, והיה שואל אתכם באיזה זמן בשבוע לא מומלץ לו להגיע, מה הייתם עונים? לא הייתי מהסס. מייד הייתי משיב: רק לא אחר חצות היום של יום שישי. לפעמים נדמה שהזמן הכי לחוץ בחייו של אדם דתי אלו השישים דקות שקודם הדלקת נרות (יודעי ח"ן יאמרו שלשישים דקות אלו גם יש סגולה להתארך). כבר חז"ל הרגישו בכך ואמרו שבזמן שמזרז אדם את בני ביתו לקראת שבת יאמר זאת בלשון רכה (גיטין ו,ב; שו"ע או"ח סי' רס, ב). ישראל - אם אינם נביאים בני נביאים הם, ויש דברים שאוחזים בהם ישראל ואין משנים. אבל כל שחיפשתי בספרים לא מצאתי טעם ויסוד למנהג זה - מדוע צריכה כל המשפחה להתרחץ דווקא בשישים דקות אלו. אף יש המהדרים וסוברים שהמגיע לתפילת המנחה ושערו רטוב הרי זה משובח. אולי יש להמתיק ולומר שאין האור נגלה אלא מתוך החשך, וכדי שיתקיים בנו 'וקראת לשבת עונג' - משתדלים שהשישים דקות שלפני שבת יהיו רחוקים מעונג. אבל האמת שאין בכך כל הכרח. בבית הסבתא של אשתי נהגו לערוך את השולחן כבר בבוקרו של יום שישי, וכך אמרו: זו חיבתה של השבת שמקדימים להקביל פניה ולשמוח בבואה. ב"ה בתקופתנו זכינו שבמקומות עבודה רבים יום שישי הוא יום חופשי, ואף את צורכי שבת וההתכוננות לה נקל לעשות מבעוד יום, או בתחילת יום השישי. מדוע להפוך יום שיכול להיות פחות או יותר רגוע (-בכל זאת ערב שבת) ליום לחוץ ועצבני. מדוע להפוך את ערב שבת לזמן שמועד ללחצים וכעסים בתוך המשפחה. ניתן לוותר על הלחץ במקלחת, על ההתראות החוזרות ונשנות להגיע בזמן ההדלקת נרות והריצה לבדוק שוב ושוב מתי בדיוק זמן הדלקת נרות (שלא לדבר על האיחור). על הריצה לתפילת מנחה או האיחור לתפילת קבלת שבת. גם גבאי בתי הכנסת יודו לכם משיזכו שיתקבץ יותר ממניין לשעת תחילת תפילת המנחה. כל נדרש הוא להקדים את ההכנות. תיכונן נכון ושינוי הרגלים יכולים בקלות לשנות את האווירה משעה לחוצה וכעוסה לשעה נינוחה. נכון, תמיד יתכנו תקלות ודברים בלתי מתוכננים, אבל עדיף שאלו יתרחשו כשרוב בני הבית כבר מוכנים להקביל פני שבת. יש לזכור שבני זוג מגיעים עם הרגלים מבית ההורים. כדאי לשבת ביחד ולתכנן ולתאם כיצד רוצים שיראה יום השישי. עם תכנון נכון יתגלה שמעת לעת אפילו ניתן להקדיש ביום זה זמן איכות לזוגיות כגון ארוחת בוקר משותפת, או יציאה משותפת לסידורים וכיו"ב. יש לזכור שבתחילת חיי הנישואין בני הזוג מתנסים בדחיסות של ריבוי תפקודים שלא היו מורגלים להם כגון גיהוץ, בישול מורכב וניקוי הבית. מי אינו זוכר את הריצה להניח מזון על הפלטה של השכנים כי שכחנו לסדר שעון שבת, או דיון עם הרב בחיפוש פיתרון לאור שנשאר במקרה. יש לשים לב ביום זה לפירגון ולאמירת מילה טובה והירתמות לעזרה הדדית ביתר שאת. בתוך עמי אני יושב, גם אם זמן זה לחוץ הוא בביתו של אדם, הרי סוף סוף אנו כבר מוכנים ורגילים לכך. דווקא אז זו שעת המבחן לשמירת האיפוק והתנהגות בסבלנות. כך למדנו מהנהגתו של הלל הזקן (שבת לא): "אותו היום ערב שבת היה והלל חופף את ראשו", ובא והקניטו אותו אדם, נתעטף הלל וישב לפני אותו אדם שבא להקניטו ואמר "כל שאלות שיש לך לשאול שאל...והלל לא יקפיד". שבת שלום.

מאמר זה פורסם לראשונה בעלון 'זוג או פרד'.

הרב אלי רייף, מחזור יג', מתגורר במודיעין, ומשמש כרב קהילה בעיר.